

van anderen, geen beuzeltaal voor waarheid uit te venten, zullen wij van deze volken aftappen: de lezer begeerig zijnde zig daarmede te vermaaken, boete zijnen lust in de *Handvest-Chronijk* van Jonker *M. van der Houve*.

CERESTINUS, (*Jacobus*) was Hoogleeraar in de Griekse taal te *Leuven*, alwaar hij den twintigsten April vijftien honderd dertig in den bloei zijner jeugd gestorven is, zijnde zomen zegt te *Hoorn* geboren, en de eerste geweest die een Grieksch Woordenboekje opgesteld heeft.

CEVELUM, eenen naam die men nergens gemeld vindt, dan in de Reiskaart van *Peutingerus*, en den weg die op dezelve wordt afgemeeten van *Nijmegen* tot aan *Atuaca*, zijnde geweest een Burg, tusfchen *Santen* en *Gelb*, en wel ten tijden van *A. Marcellinus*, die het een welgestelde Stad van den tweeden rang noemt; dan de Plaatsnijder heeft in dezelve eenen misflag begaan, met de plaats aantewijzen één uur gaans van *Nijmegen*, daar men klaar zien kan dat het drie uren van daar zijn moet (*ad III lapidum*); doch de rechte stand is aan de *Maaze*, drie en een halve mijl beneden *Blarikum*, 't welk hendaagsch een Dorp is, liggende aan de flinkerhand van die rivier, bekend met den ouden naam van *Blerik*, welk Dorp ruim tien uren van *Nijmegen* is, als 'er nu drie uren voor *Cevelum* afgaan, komt het naast aan *Gennep*, alwaar de *Niers* in de *Maaze* valt.

Zie ALTING *Not. Germ. Inf.* P. I. pag. 43.

CHAAM, of *Chaem*, een Dorp onder de Baronnij van *Breda*, in de fchatting, voortijds over geheel *Brabant* geflagen, en welke jaarlijks honderd veertig duizend guldens was, ftond het *Land van Breda* daarin op 8685 gl. 10 ft. en 3 penn., en daar toe moest *Chaam* met *Alphen* (twee van de veertien of vijftien Dorpen van deze Baronnij) opbrengen 588 gl. en 15 ft. bijna de helft van de fomme daar *Breda* op gefchat was: dan na dien tijd is hetzelfde veel verminderd; want in het jaar 1742 werden 'er niet meer dan 824 inwoonders geteld. Vóór de

Re-

Reformatie we-
niken uit de
andering in de
onder de clas-
ders-*Chaam*
den dienst in
Zie van

CHAMAV
onder de Ger-
de *Tenkteren*
den, nu hoor-
ne landen ge-
en vernield
volken, het
of dat vervo-
dat de *Code*
ren worden
teren de *O*
verschil; de
lingers, en
naam zou ge-
de waarheid
Overijfelfch
gengelprooke
de *Lingen*,
der *Houve* n
Zeker is het,
dat men dan
woorden, al
van *achteren*
nog meer an-
maar van vo-
besluit kan m
zer gewoond
tekend word
te onder de

Reformatie werd de kerk te *Chaam* bediend door één' der Monniken uit de Abdij van *Tongerlo*: de Predikant die na de verandering in den Godsdienst, de gemeente aldaar leeraart, behoort onder de classis van *Breda*, en heeft tot zijne combinatie *Snijders-Chaam*, zijnde een half uurs gaans van daar, alwaar hij dien dienst in een kapel verrichtte.

Zie VAN DER HOUVE, II. Deel, fol. 376.

CHAMAVI, of *Chamaven*, eene Natie mede behoorende onder de *Germanen*, waarvan *Tacitus* zegt: *Omtrent of naast de Tenkteren, plagt men in oude tijden de Brukteren te vinden, nu hoort men, dat, de Chamaven en Angrivariën in hunne landen gekomen zijnde, de Brukteren daar uit gedreeven en vernield hebben, niet zonder bewilliging der nabuurige volken, het zij dat zij verdreeven en om hunne trotsheid gehaat, of dat vervolgers op hunne bezitting verlekkerd waren; 't zij dat de Goden ons daar mede begunstigten.* Door de *Tenkteren* worden bij sommige de *Drentenaars*, en door de *Brukteren* de *Overijsfelsen* verstaan: dan over dezen valt meer verschil; de meeste verstaan door de *Chamaven* de *Westphalingers*, en anderen zeggen dat de Stad *Hamburg* van hun haar naam zou gekreegen hebben; weder anderen, doch verder van de waarheid afdwaalende, hebben van hun de *Kampers* en *Overijsfelsen* gemaakt, dat met reden door *Picart* wordt tegengesproken, wijl de *Chamaven* niet aan den *Tsel* maar aan de *Lingen*, in het *Kwartier de Eems*, gewoond hebben. *Van der Houve* noemt ze, zo wij meenen, te regt *Westphalingers*. Zeker is het, dat, als men *Tacitus* hiertoe ten raadsman neemt, dat men dan niets voor vast stellen kan, vermits men uit zijne woorden, als hij zegt, *de Angrivarii en de Chamavi, worden van achteren met de Dulgibini en Chafuarii besloten, daar nog meer anderen volken bijkomen, die min bekend zijn, maar van vooren werden zij van de Friezen vervangen, geen besluit kan maaken; want offchoon de Dulgibinen aan de Wezer gewoond hebben, en onder de Westphaalsche Saxen gerekend worden, zo blijft het echter duister, want al schoon ze onder de Saxen behoord hebben, zo is hun eigenlijk ver-*

blijf

blijf, uit hoofde van de grootheid van *Oud Saxen*, nog raadzelig; zijnde het mede onzeker wat gedeelte de *Chasuarii* bewoond hebben, schoon ik vertrouwd te *Minden* aan den *Wezer*: geene meerder zekerheid voor het een of ander vindende, houden wij dan dezen voor de *Westphalingers*, zonder echter iemand tot deze gedachten te noodzaaken, vertrouwend dat, al wie met aandacht de kaart van 't *Oude Nederland* nagaat, met ons tot dezelve gedachten zal overhellen, stellende dat zij die landstreek in bezit genomen hebben. *Alzing* die zig een verbaazende arbeid met het onderzoek dezer zaaken veroorzaakt heeft, zegt van hun: „ dat zij geweest zijn een volk over de *Eems*, hebbende met hunne woonplaatsen geraakt aan de *Friezen*, hoewel maar aan een klein stukken van den *Eem*, tusschen het Dorp *Wenera*, en de Rivier *Leda*, daar die in den *Eem* valt; want de *Chamaven* (zegt hij verder) moeten van de *Leda* af, tot aan de *Haze* gelegen hebben, langs den *Eem*, dewijl zij de *Chauken* (*Oost-Friezen*) van vooren hadden, en door die van de *Leda* waren afgescheiden; de *Angrivaren* van achteren, daar de *Haze* de scheiding maakten, ter rechter zijde de *Dulgibinen*: zij die hedendaagsch deze landen bewoonen, worden *Humlingen* of *Hamlingen* genaamd, naar de landen die van deze drie rivieren, de *Eem*, de *Leda* en de *Haze*, als ze opzwellen, van alle kanten pleegen overstromd te worden, welke landen in *Friesland* nog wel *Hamlanden* en *Hemrikken* genoemd worden; maar hier te lande is het niet wel gelooflijk, dat men die *Hau-aumen* en met de verdubbelde blaazing *Cham-auwen*, dat is, *Weilanden*, die overstroming onderworpen zijn, genoemd heeft, waarvan de *Romeinen* den naam van *Chamaven*, en de *Westphalingers* hedendaags van het wordeke *Ham*, alleen hun *Hamling*, *Hamling*, *Humling* gemaakt hebben. Doch deze woonplaatsen hebben zij tegen anderen aan den *Rhijn*, en aan de *Saal*, of den *Tsafel*, die beter en vetter waren, eens en andermaal verwisseld: want de landen aan de gemelde rivieren, die de *Manaxiers* in het eerst bezeten hebben, hadden de *Romeinen*, na dat zij de laatstgenoemde, naar dezen kant van den *Rhijn*, ja zelfs van de *Maas* hadden doen vertrekken, ten dienste der krijgs-

benden

benden geschikt; dat deze landen, hind waren, hier de nabuigige volk de *Chamaven*, die volgens de *Friezen* ieder van hun het eerstgenoemde warden en de laatste jaar *Dan*, nadat de *Romeinen* waards te keeren, *maven* aan de *Be* keerden de eerste dende de *Chamaven* ken door de *Sicavaren*, en aan van de *Chamaven* toereven, maakende de want, (dus verorden *Rhijn* gewoont maar nog meer v enz. en ook uit den naam van *Hum* Vaderland is: zij van de *Tenkteren* is in vervolg van *Franken*, zo bero de kaart van *Peuti* dus aangetekend v *ZIJN*, gelijk ook verbeterd hebben, *Franken*, die onder aan dezen kant van den opgeslagen hadde *Juliaan* wel overwoerd in hun land te der volken bekend, IX. DEEL.

benden geschikt; maar doordien het al vrij dikwijls gebeurde, dat deze landen, als de Krijgsknechten met het leger ver van de hand waren, hier en daar ledig lagen, hebben sommigen van de nabuurige volken zig daarin nedergezet, en dat wel allereerst de *Chamaven*, daarna de *Tubanten*, na hen de *Ufipeten*, vervolgens de *Friezen*, en laatstlijk de *Amsibaaren*, behoudende ieder van hun het bezit maar voor een korten tijd, want de vier eerstgenoemde weder naar hun voorig verblijf te rug keerden, en de laatste jammerlijk in ballingschap moesten omzwerven. Dan, nadat de *Romeinen*, van het voorneemen, om weder herwaards te keeren, hadden afgezien, vielen de landen der *Chamaven* aan de *Brukteren* te beurt, en die verdreven zijnde, keerden de eerste bewooners weder in het bezit daarvan, wordende de *Chamaven* eindelijk nabuuren van de *Tenkteren*, welken door de *Sicambren*, als krijgsgevangenen aldaar geplaatst waren, en aan welken zij de landen overlieten; ook werden de *Chamaven* toen zelfs nabuuren van de *Friezen* en *Batavieren*, maakende de *Rhijn* alleen eene scheiding tusschen hen; want, (dus vervolgt *Alting*,) dat de *Chamaven* naderhand langs den *Rhijn* gewoond hebben, blijkt niet alleenlijk uit *Tacitus*, maar nog meer uit de kaart van *Putingerus*, uit *A. Marcellinus* enz. en ook uit zeker Dorp in die gewesten, dat nog heden den naam van *Hummel* heeft, en een overblijfsel van hun oud Vaderland is: zij hebben derhalven langs den *Rhijn* gewoond, van de *Tenkteren* af, tot aan de rivier de *Berkel*, en hun naam is in vervolg van tijd, door het bondgenootschap met de *Franken*, zo beroemd geweest, dat men hen op de meergemelde kaart van *Peutinger*, naast den *Rhijn*, met groote letteren dus aangetekend vindt: CHAMAVEN, DIE OOK FRANKEN ZIJN, gelijk ook *Velferus*, en na hem *Bartius*, dezelfde plaats verbeterd hebben, ja dat meer is, *Marcellinus* verhaalt, dat de *Franken*, die onder de regeering van *Constantijn den Tweeden*, aan dezen kant van de *Maas*, met groote stoutheid woonplaatsen opgeslagen hadden, *Saliers* en *Chamaven* zijn geweest, die door *Juliaan* wel overwonnen werden, maar echter gegund was, weder in hun land te keeren: het is uit de aloude geschiedenissen dier volken bekend, dat zij met andere *Franken* langen tijd on-

der de hulpbenden van het Hof, in dienst der Romeinen geweest zijn, en zelfs tot zo lang, dat de Franken in deze landstrecken de meester over de Romeinen speelden, zijnde toen ook den naam der Chamaven te niet geraakt, en zij onder de Friezen versmolten.

CHAMBRE MIE PARTIE. Met het sluiten van den Munsterschen Vrede, werd 'er eene verdeeling gemaakt der landen die aan den Spaanschen kroon en aan den Staat der Vereenigde Nederlanden zouden behooren, en ter regeling der verschillen, die daar over mogten ontstaan, werd, volgens den inhoud van het XXI. Art. dier vredesonderhandeling, een Gerechtshof onder deze benaming opgericht: de inhoud van dat Art. is als volgt: *Daar sullen ter wederzijden eenige Rechters in gelijk getal worden gecommitteert, bij forme van Chambre mie Parti, die hunne Residentie sullen houden in de Nederlanden, en op al sulke plaatsen als behooren sal, en sulks bij beurten, dan onder het gebied van den eenen, dan van den den anderen, na dat sulks bij onderlinge bewilliging sal goet gevonden worden, welke wederzijds gestelde Rechters, volgens de Commissie en Instructie hun te geeven, en op dewelke zij eed sullen doen, volgens seker formulier daar toe te wederzijden te arresteeren, sullen opzigt neemen over de handelingen der Ingesetenen der voorschrevene Landen, en de lasten der inpositien, die ter eener en ter andere syden geheeven sullen worden op de Koopmanschappen; ende indien de voorschrevene Regters komen te bevinden, dat daarin ter eener of ter andere syde, of wel van beider syde excès werde begaen, sullen het selve excès reguleeren en modereeren; voorts sullen de voorschrevene Regters examineeren de questie over de non executie van het tractaat, als ook de contraventien van dien, die in tijd en wijlen souden mogen komen te rijzen, so in de Landen van herwaerts over, als ook in de verre afgelegene Koninkrijke, Landen, Provintien en Eijlanden in Europa, en daarop sommarie ende plano disponeeren en uitspreeken het geene sy in conformiteit van het Tractaat bevinden sullen te behooren. En sullen de Sententien en Dispositien van de Regters*

ter

ter Executi
plaats alw
Personen
heid sal w
ordinaris
executie te
te repareer
voorz. ord.
tal der Led
tot XVI in
week omgaa
schen: alle
tekenen, di
ren; en het
kelijk belas
feld, terlic
het zelfde re
haare zittin
len, in het
Mechelen,
Dordrecht.
den over het
den de optic
verfchooven
ter, uit hoo
ontstaan over
van lasten; o
over de Gren
te, niet aan
greep dit ande
tot tijd verfel
1652, hielden
komst te Me
Schelde te re
de wijze van
aan; dat duun
in berichtsch

ter Executie worden gestelt door de ordinaris Justitie, ter plaats alwaar de Contraventie is geschiedt, of wel jegens de Persoonen van de Contraventeurs, na dat zulks na gelegenheid sal werden gerequireert. Ende en sal de voornoemde ordinaris Justitie in geen gebreeken mogen blijven de voorsz. executie te doen of te laten geschieden, en de Contraventie te repareeren, binnen de tijd van zes maanden, na dat de voorsz. ordinaris Justitie daar toe sal wesen versogt. Het getal der Leden was bij het daartoe vervaardigde reglement bepaald tot XVI in 't geheel; en het Presidentschap bij beurten bij den week omgaande, eerst van de Spaanschen en dan van de Staatschen: alle de Leden moesten de uitgewezene vonnissen ondertekenen, die ook aan geen appél noch revisie onderhevig waren; en het was aan de bijzondere Gerichtshoven wel uitdrukkelijk belast, de vonnissen, hun door deze Kamer ter hand gesteld, terstond ter uitvoer te doen brengen; nog was ook bij het zelfde reglement bepaald, dat de plaatsen, daar deze te zamen haare zittingen zouden houden, jaar om jaar moesten verwisselen, in het eene jaar op den Spaanschen bodem, naamlijk te *Mechelen*, en in het andere op het grondgebied der Staaten te *Dordrecht*. De Spaanschen die de eerste waren, welken klaagden over het niet nakomen van het beruchte vredestractaat, hadden de oprichting van deze tweeledige kamer van tijd tot tijd verschooven, tot in het jaar 1652. De Staaten begreepen echter, uit hoofde van het bovengemelde Art., dat de verschillen, ontstaan overj de *Landen van Overmaaze*; over zekere vrijheden van lasten; over de uitwisseling van het overkwartier van *Gelder*; over de Grenscheiding in *Vlaanderen* en over het stoppen der *Zonze*, niet aan deze Kamer zouden onderworpen zijn: *Spanje* begreep dit anders, en dus werd, gelijk gezegd is, de oprichting van tijd tot tijd verschoven. In de maand September des gemelden jaars 1652, hielden de wederzijdsche gemagtigden wel eene bijeenkomst te *Mechelen*, om de rechten in *Vlaanderen* en op de *Schelde* te regelen, maar zij elkander niet kunnende verstaan in de wijze van handelen, zo werd 'er niets verricht, als twisten; dat duurde tot in 't volgende jaar, wordende toen eerst het berichtschrift ontworpen, en in zestien honderd vier-en-

vijftig was het dat dit Gerechtshof op bovengemelde wijze in stand gebragt was.

CHAMPIGNEI, (*Fredrik Perenot Granville, Heer van*) broeder van den befaamden Kardinaal *van Granville*, was in het jaar vijftien honderd vier-en-zeventig Bevelhebber der Stad *Antwerpen*, en dus ten tijde, dat de Spanjaarden, (hadden de Soldaaten niet begonnen te muiten,) veel nuts uit de slag op de *Mokerheide*, hadden kunnen trekken. Het eerste nadeel der oproerige Soldaaten ondervond *Champignei*, zijne woning werd onder het oog van den Landvoogd geplonderd, en van daar trok men op de huizen der Burgeren aan; welke handelwijze de zaaken der Spanjaarden zo zeer te rug zetteden, dat *Don Louis de Regeusens*, zig verplicht vond eene vredesonderhandeling voorteslaan, en hoe weinige zin de Staaten daartoe betoonden, dezelve werd aangevangen, en na den dood van *Noirkarmes*, door deszelfs opvolger in het Stadhouderschap van *Holland*, *Ferdinand van Lannoij*, Graave van *la Roche*, zo veel hun mogelijk was, voordgezet: deze bediende zig in de onderhandelingen van den Heere *van Champignei*, doch zij waren, gelijk men weet, vruchteloos: de Landvoogd had in het volgende jaar zo spoedig geen kennis gekreegen van de aangevangene onderhandeling der *Staaten* met *Engeland*, of hij zond den Hr. *Perenot*, een mans op wiens bekwaamheid hij groot vertrouwen stelde, mede derwaarts, om de oogmerken der Staaten te dwarsboomen: *Champignei*, om zijn last te volvoeren, verzocht den Koninginne, de afgezonden der Staaten, als wederspannige onderdaanen van den Koning, geen gehoor te verleen, waartoe hij, hoe groot ook zijne bekwaamheid ware, *Elisabeth* echter niet bewegen kon. Allerdeerlijkst was de staat des lands in het jaar vijftien honderd zes-en-zeventig: het Spaansche krijgsvolk zonder Gouverneur of Opperhoofd zijnde, weigerde de nieuwe magt, verbeeld wordende in den Raad van Staaten, te erkennen, en dezen in zig zelve verdeeld zijnde, kon waarlijk weinig of geen gezach oefenen: de Adel spottede 'er mede, weigerende gehoorzaamheid te betoonen aan perfoonen hun gelijk, en onderling in twee partijen verdeeld zijnde, die beiden voorgaven de

de rechten des
deeden dezelv
men de eene
noemde, wa
kreeg, en b
welke verov
der om het h
besloot de Ra
sche Krijgsv
Hannibal va
toe, vermits
als Gouverne
Stads bezettin
vreesd werde
maarden *Mon*
het een open
zelve te rug
Graaf van
klaarde, da
werpen dreig
dat hij had a
maanden op
alleenlijk afge
Heeren van C
trouwte volk
te verzwakker
over te geeve
Staaten partij
Maafricht in
meene schrik:
voor dergelijke
werven: *Cha*
stein als Krijg
van de muitine
gen blijmoedig
wond, bestaan
zinde, deed O

de rechten des Konings te willen voorstaan; dan hunne bedrijven deden dezelve zo zichtbaarlijk van elkander onderscheiden, dat men de eene partij de *Spaansche*, en de anderen de *Patriotsche* noemde, waarvan de laatstgenoemde echter de meeste aanhang kreeg, en bijzonderlijk na de verovering van *Zierikzee*, na welke verovering de Hoogduitsche en Spaansche Soldaaten, ieder om het hoogst, om betaaling riepen: staande dit geſchreeuw besloot de Raad van Staaten, ter verminderinge van het buitenlandſche Krijgsvolk, het Hoogduitsche Regiment van den Graave *Hannibal van Altemps*, aſtedanken; te eerder besloten zij daar toe, vermits tusschen den Graaf en den Heer *van Champignei*, als Gouverneur van *Antwerpen*, eenig verschil, raakende de Stads bezetting, ontstaan was, waaruit nadeeliger gevolgen gevreesd werden: de bezetting van *Zierikzee*, onder den vermaarden *Mondragon*, eischte mede hunne soldij, zeggende, dat het een openlijke blijk van haat tegen hen was, dat men dezelve te rug hield: daarin werden dezen gesterkt door den Graaf van *Altemps*, die te *Brusfel* in den vollen Raad verklaarde, dat hij niet afgedankt was om het gevaar dat *Antwerpen* dreigde, door de nietbetaaling van zijn volk, want dat hij had aangenomen, en nog aannam, hetzelfde nog zes maanden op zijn eigen beurs te onderhouden, maar dat hij alleenlijk afgedankt was, ter voldoeninge van den haat des Heeren van *Champignei*, die met het afdanken van het getrouwste volk, niet anders beoogde, dan de partij des Konings te verzwakken, en *Antwerpen* met minder moeite aan *Oranje* over te geeven, zijnde de Gouverneur, naar zijn zeggen, der Staaten partij toegedaan: toen in dat zelfde jaar de Spanjaarden *Maastricht* ingenomen hadden, veroorzaakte zulks een algemeene schrik: de Raad van Staaten deed, om *Antwerpen* voor dergelijken aanval te beschermen, alom nieuw krijgsvolk werven: *Champignei* als Gouverneur, en de Graaf *van Oberstein* als Krijgsoversten binnen die Stad, welke beiden vijanden van de muitineerende Spanjaarden toonden te weezen, ontvongen blijmoedig het Regiment van den jonge Graave *van Egmond*, bestaande meest in Waalen; de Stad daarmede versterkt zijnde, deed *Oberstein* de voornaamste straaten, die uit- of toe-

gang in het Kasteel hadden, versterken, vermits van daar, zijnde het kasteel in de magt der Spaanschen, de meeste vrees voor de Stad was. De raad van den Gouverneur was dat men in aller haast een hoogen en sterken wal tegen het Kasteel zou opwerpen: twaalf duizend menschen, zo vrouwen als mannen, stelden de handen te werk, en bragten dien raad binnen vier-en-twintig uren tijds ter uitvoer, zijnde de wal vier-en-twintig voeten hoog: *Sanctio d'Avila*, die Gouverneur van het Kasteel was, ziende wat tegen hem verricht werd, ontbood met zo veel spoeds als mogelijk was, alle Spanjaarden en Bourgondiërs, zo wel te voet als te paard, uit *Lier*, *Breda* en andere omliggende plaatsen, onder het beleid van *Juliaan de Romero Antonio d'Oliveira Francis Baldez*, als bijeengebragt konde worden: dezen werden nog versterkt met het paardevolk van *Alphonsus de Vargas* uit *Maastricht*, en toevallig in alle de muitineerende Spanjaarden uit *Aalst*, onder hunne gekoozene elect: deze allen bijéén zijnde, deden terstond een' uitval op de Staatse Knechten, stekende tevens eenige huizen der Stad in den brand: straks gaf *Champignei* bevel om het geschut los te branden; dan geen tegenstand kon baaten, en de Sad moest voor de overmagt bukken; de Gouverneur *Havrech* en andere voornaame Bevelhebbers vlooden ter poorte uit, en bergden zig op 's Prinzen schepen, terwijl de Stad deerlijk geplonderd werd. Na de sluiting van de Gendse bevrediging (1577), werd te *Brusfel* het ontwerp van nieuwe vereeniging tusschen de Algemeene Staaten gemaakt, waarbij beloofd werd den Roomschen godsdienst te zullen voorstaan, als de *Pacificatie van Gend*, en, behoudens de behoorelijke gehoorzaamheid aan den Koning; de Spanjaards en hunne aanhangelingen te zullen verdrijven; alles tot herstelling van de gemeene rust en welvaart en tot behoudenis der voorrechten. De Abt van *St. Geertruid*, de Graaven van *Lalaing* en *Bosfu*, de Heeren van *Champignei* en *Goignes*, waren de eerste die het ondertekende, doch *Holland* en *Zeeland* weigerden: dat *Perenot* toen der Staaten belang omhelst had, scheen uit zijne bedrijven te blijken, want nadat *Oranje* in dat jaar verscheidene voordeelen behaald had, maakte hij zig met weinig volks, ten voordeele van denzelven, meester van *Ber-*
gen

gen op den Zoo van het Huis te veroverden zij joegen de Houden Graave van genomen werd noodigden in Eschen Godsdienging: een weihouder van Valdaar eene ge van hem verv Raadsheeren v gesprek over Hof zeer nad dat de partij harte ging; o ming verhaald ontkennen: in Malcontenten Brusfel een al niet kundende wonnen, poog en ten dien e Geestlijkheid, schrift aan der werd, dat de toegelaaten wo hebben, als oo gegreepen en bleef tot in het door den Burga tijd, want zij maal in hechter nei bleef zitten wordende toen ven, en in her

gen op den Zoom, en zonder slag of stoot verzekerde hij zig van het Huis te Wouw; zig met *Hohenlo* vereenigd hebbende, veroverden zij *Steenbergen*, *Thoolen* en 's *Hertogenbosch*, en joegen de Hoogduitsche bezetting daar uit; daarop trok hij met den Graave van *Hohenlo* naar *Breda*, welke Stad door list ingenomen werd; Ook was hij van de voornaamste die *Oranje* noodigden in *Brabant* te komen, ter verzekeringe van den Roomschen Godsdienst, volgens den inhoud der Gendsche bevrediging: een weinig tijds daarna den Hertog van *Aarschot*, als Stadhouder van *Vlaanderen*, te *Gend* gehuldigd zijnde, ontstond aldaar eene geweldige beroerte onder hen, die niet veel goeds van hem verwachtte: *Champignei*, die een der toegevoegde Raadsheeren van den Hertog was, geraakte met *Rijhoven* in gesprek over den Prins van *Oranje*, vanwien aan des Hertogs Hof zeer nadeelig gesproken werd: *Perenot* toonde openlijk dat de partij van *Aarschot* hem meer dan die van *Oranje* ter harte ging; op het Art. van AARSCHOT is deszelfs gevangenneming verhaald; *Champignei* moet het toen hebben weten te ontkennen: in 't volgende jaar (1578) in de partijchap van de *Malcontenten*, en de tweedragt der Gentenaars, toonde hij te *Brusfel* een al te grooten ijver voor den Roomschen Godsdienst, niet kunnende gedoogen, dat de Hervormden zo veel velds wonnen, poogde hij de Hollandsche bezitting daar uit te drijven, en ten dien einde bragt ten wege, dat 'er op naam van de Geestlijkheid, Adel, Wethouderschap en Gemeente, een sineek-schrift aan den Aartshertog werd opgesteld, waarbij verzocht werd, dat de Hervormde Godsdienst binnen *Brusfel* niet mogt toegelaaten worden. *Champignei* bekend zijnde daaraan deel te hebben, als ook aan het bedrijf der Gendsche gevangenen, werd gegreepen en mede derwaarts gezonden, alwaar hij gevangen bleef tot in het volgende jaar, toen hij, benevens de anderen, door den Burgameester losgelaaten was, doch maar voor korten tijd, want zij werden meest allen weder ontdekt, en andermaal in hechtenis gesteld, waarin *Oranje* hun liet: *Champignei* bleef zitten tot dat *Gend* aan *Parma* overging (1584), wordende toen door den Hertog tot Oversten der Stad verheeven, en in het volgende jaar tot Gouverneur van *Antwerpen*,

hij ried *Parma* zeer ijverig aan tot de herbouwing van het Kasteel, en bleef tot aan zijnen dood den Koning getrouw.
Zie STRADA, BOR, enz.

CHAMPANJE, (*Johan Baptist van*) een vermaard Kunst- schilder, geboren te *Brusfel*, in het jaar zestien honderd vijf- en veertig; hij stierf te *Parijs*, als Opzigter over de Koning- lijke Academie Ao. zestien honderd agt- en- tagtig.

Zie HOUBRAKE, III. Deel.

CHAMPANJE, (*Philips van*) mede een vermaard Schilder, ook te *Brusfel* geboren, in het jaar zestien honderd en twee, was de vader van den evengemelden; hij overleed Ao. zestien honderd vier- en- zeventig.

CHAMPRONS, of *Chamrrans*, moet mede onder de za- menverbondene Edelen behoord hebben.

CHANUT, (*Petrus*) een Staatsbediende van het Fransche Hof, was een man van uitmuntende bekwaamheden, geboren in het jaar zestien honderd één. Onder alle zijne menigvuldige Gezantschappen, was het voornaamste dat hij in het jaar zes- tien honderd vier- en- vijftig, als Ambassadeur bij dezen Staat, bekleedde.

CHAPUZAEU, (*Samuel*) was de Leermeester van Prins *Willem den Derden van Oranje*, en daarna tot aan zijnen dood, die voorviel den dertienden Augustus des jaars zeventien hon- derd één, Hofmeester van den Hertog *Georg Willem van Bruns- wijk*: deze is door zijne schriften, waarover hij met *Jurieu* in twist geraakte, genoeg bekend.

CHARLOIS, een Dorp behoorende onder *Rotterdam*; den naam, zegt men, dat het draagt naar den Graave van *Charlois*, zoon van Hertog *Philips*, bijgenaamd *de Goede*: deze Graaf van *Charlois*, naderhand bekend bij den naam van *Karel den Strijdbaaeren*, of *Stouten*, bedijkte, staande het leven van zij-
nen

nen vader (146
gedeele beslaa
haven. De A
Willem de Ha
van Schielan

CHARNA
gezant des K
drie- en- derti
van de Staate
men, de ber
Rubens, zij
geheimen Ra
's Konings w
Philips vert
had reden 'e
Rubens een
heen veel to
Engeland: .
gedoogde, zo
waards, om e
wel onderrie
van Prins Fr
ren der Landz
optehitzen, i
als doenlijk v
te kennen, d
drijven der S
gen te doen,
derhandeling
van de maand
raadpleegd w
ken. Charn
deed met den
ting van hein

nen vader (1460) een groot stuk lands, waarvan dit Dorp een gedeelte beflaat: het is gelegen aan de *Maas*, tegenover *Delfshaven*. De Ambachtsheer van *Charlois* is tegenwoordig Heer *Willem de Hartning*: de Predikant aldaar behoort onder de klasfis van *Schieland*.

CHARLOTTA van Bourbon. Zie BOURBON. (*Charlotta*)

CHARNACE, (*Hercules, Baron van*) kwam alhier als Afgezant des Koning van *Frankrijk*, in het jaar zestien honderd drie-en-dertig: even vóór hem was met brieven van vrijgeleide van de Staaten der *Vereenigde Nederlanden*, herwaards gekomen, de beroemde Antwerpſche Kunſtſchilder *Pieter Paulus Rubens*, zijnde voorzien met den tijtel van *Secretaris in den geheimen Raad des Konings van Spanje*, met oogmerk om van 's Konings wege in den *Haage* over een Beſtand te handelen. *Philips* vertrouwde hem dit beter dan een ander, ten minſte hij had reden 'er iets goeds van te verwachten, eensdeels om dat *Rubens* een Nederlander was, en ten tweeden, om dat hij vóóheen veel toegebracht had tot de bevrediging tuſſchen *Spanje* en *Engeland: Frankrijk*, wiens belang zulks ten dien tijde niet gedoogde, 'zond hem, van welke wij hier ſpreeken moeten, herwaards, om een ſpaak in 't wiel te ſteeken: *Charnace*, die zeer wel onderricht was, dat deze onderhandeling niet naar den zin van Prins *Fredrik Hendrik* was, zuimde niet om de gemoederen der Landzaaten en voornaamſte Regenten tegen de Spaanſchen optehitzen, ſpoorende het openen van den veldtogt zo veel aan als doenlijk ware: in het leger komende, gaf hij aan den Prins te kennen, dat de Koning zijn Meester voornemens was, de bedrijven der Staatſche te begunſtigen, en een' inval in *Lotharingen* te doen, 't welk ook van die uitwerking was, dat de onderhandelingen met *Spanje* afgebroken werden op den zestienden van de maand December des gemelden jaars, waarna terſtond geraadpleegd werd, over een nieuw verbond met *Frankrijk* te maaken. *Charnace*, om de belangens van zija Hof te vorderen, deed met den aanvang van het volgende jaar, alles wat de Koning van hem verwachten kon, om de Staaten tot het voordzet-

ten van den oorlog te beweegen , zeggende zelfs , dat zijne Majesteit op het punt stond om een' inval in de *Spaansche Nederlanden* te doen , en hoewel *Frankrijk* niets verrichtte , dan dat het den Hertog van *Lotharingen* , als Leenman , verpligte *Nanci* te ontruimen , zo begon men echter de onderhandeling met dat Hof , met ernst ter hand te neemen , schoon 'er nog geene redenen voor waren , dan de vrees van *Lodewijk den Dertienden* , dat de Staaten eene afzonderlijke vrede of bestand met *Spanje* mogten aangaan , want het gemaakte verbond met *Frankrijk* in het jaar zestien honderd dertig , moest zeven jaaren van duur zijn , en was dus nog maar ten halven verstreken : dat het echter deze vrees alleen was , die den Koning op een nieuw verbond deed aandringen , bleek uit zijn eisch , dat de Staaten zig verbinden zouden , *om niet zonder zijne bewilliging , met Spanje te sluiten* : meer dan eens hadden de Staaten bij dergelijke vordering te kennen gegeven , *dat zodanige beloften met hunne hoogheid en vrijheid strijdende was* : *Charnace* , om deze pil te beter te vergulden , deed integendeel beloften , dat zij dit doenden , hij ook den jaarlijkschen onderstand vermeerderen zou , en om te beter te slagen , gaf hij in een geheim gesprek aan den Prinse , die toen nog meer tot den oorlog dan tot den vrede geneigd was , te verstaan , dat 'er , zo de Staaten in het verzoek des Konings bewilligden , groote hoop was , om zijne Majesteit tot een openbaare vredebreuk met *Spanje* te beweegen : *Oranje* werd hierdoor overgehaald , *Zeeland* die voordeel bij den oorlog had , stemde rasch , om op dien voet te sluiten , zo ook eenige andere gewesten , de Regenten die 's Prinzen wil blindelings gehoorzaamden , dreeven 'er zelfs toe aan ; echter waren 'er Leden , die het bovengemelde bezwaar ter baane bragten , en daarbij in bedenking gaven , *waartoe men zig niet al verpligten zou , met te tekenen van Frankrijks belangen , zonder eenige bepaaling voortestaan ; en zo den oorlog al eens voordeelig ging , of het niet gevaarlijker zoude zijn , aan Frankrijk een magtiger nabuur te krijgen , dan aan Spanje* . De meeste Leden stemden op den 24sten Februarij des jaars zestien honderd vier- en- dertig voor , hoewel 'er door *Dordrecht* en *Amsterdam* ten zelfden dage op 't sterkste tegen geprotesteerd werd .

Het

Het kan de
Stad Amsteld.
deze volgend
strekende t
heid , en t
tiglijk genon
van stemme
der Stad be
Frankrijk ge
vermeerderi
om welke te
was : vord
het ontwerp
tengewoone
horten . O
van zo vee
daar men i
kenae , gew
de wilde voo
heid van h
geweest , te
tenissen , ni
deel te wille
mindering v
waren : van
lijk aantek
den en Sted
Protesten te
doen Inferee
daarop volg
den 15den v
zeven jaaren
zeker opziel
binnen zeke
gelijk met a
niet zonder
Frankrijk 'e

Het kan den Leezer niet onaangenaam zijn, te zien hoe de Stad *Amsteldam* 'er over dacht; zij gaf haare denkwijze met deze volgende woorden te verstaan: zij beschouwden het, *als strekkende tot vermindering van 's Lands hooge magt en vrijheid, en tot verbreking van de besluiten, te vooren plegtiglijk genomen, tegen dewelke men nu met eene meerderheid van stemmen zegt aantegaan: weshalven de afgevaardigden der Stad betuigen moesten, alleenlijk tot een verdrag met Frankrijk genegen te zijn, wanneer het gesloten werd zonder vermeerdering van de vrijheid en hoogste magt der Landen, om welke te bekomen, voor dezen zo veel gedaan en geleden was: oordeelende zij het veel raadzaamer, het voordeel welke het ontworpen verdrag zouden aanbrengen, te vinden bij buitengewoone middelen, dan 's Lands vrijheid eenigzints te verkorten. Ook zouden zij niet toestaan, dat men in een zaak van zo veel gewigts, besloot met meerderheid van stemmen, daar men in veel mindere zaaken, de gemeene belasting raakende, gewoon was eenparigheid te vorderen: zo men 'er mede wilde voortgaan, dan betuigden die van Amsteldam, de vrijheid van het Land, die den voorouderen zo dierbaar was geweest, ten hunnen opzigte, door zulke schandelijke verbintenissen, niet te willen laten verkorten, en vooral ook geen deel te willen hebben aan de onheilen, die uit zulk eene vermindering van 's Lands vrijheid en gerechtigheid te wagten waren: van welke hunne verklaring zij begeerden, dat openlijk aantekening gehouden werd: doch de Edelen, eenige Leden en Steden, vorderden dat *Amsteldam* en *Dordrecht* hunne Protesten te rug namen, zonder dezelyen in de Notulen te doen Insereeren, waartoe zij ook eindelijk bewilligden: en daarop volgde de sluiting van het verdrag met *Frankrijk*, op den 15den van de maand April in 's *Hage*, voor den tijd van zeven jaaren. Aan den eisch des Konings was echter maar in zeker opzichte voldaan, want de Staaten zig wel verbonden om binnen zekeren tijd, geheel niet, en in zeker geval niet dan gelijk met den Koning te zullen sluiten; men verbond zig ook niet zonder eenige bepaling tot het breeken met *Spanje*, zo *Frankrijk* 'er werd door aangevallen; echter heeft men geen*

be-

bewijs dat *Amsteldam* in het verbond bewilligd heeft; maar wel in dat verbond, ten volgende jaaren gemaakt, wegens het voeren van den openbaaren oorlog door *Frankrijk* en den *Staat*, tegen *Spanje*: in de verwachting van dewelke men zig deere-lijk bedrogen vond: waaraan echter de schuld niet geheel aan *Frankrijk* kon worden toegeschreven, want in het jaar zestien honderd zes- en dertig werd het geld zo schaars naar het leger gezonden, dat de Prins van *Oranje* zeide, *het rapier wel te mogen nederleggen, zo men geene middelen tot het voeren van den oorlog verschaffen wilde*; klaagende de Staaten daarentegen dat de lasten te zwaar waren, en dat het beleg van *Schenkenschans* hen bijna buiten adem gebragt had. Geen wonder dan, dat men in *Holland*, zo spoedig de legers gescheiden waren, tot afdanking wilde besluiten; doch *Charnace* wist zo veel op den Prins en zijne gunstelingen te bewerken, dat dit besluit niet in 't werk gesteld werd.

Deze Baron van *Charnace*, schoon Ambassadeur van *Lodewijk den Dertienden*, bij dezen Staat gebod echter een regiment Franschen, in dienst van den Staat, in welken dubbel-ten rang hij tegenwoordig was, bij het beleg van *Breda* (1637) alwaar hem het lot des oorlogs trof: hij werd in den aanval op een hoornwerk met een musketkogel doodgeschoten.

Zie *het Leven van Fredrik Hendrik*, en AITZUMA, I. en II. Deel.

CHATTAM, een Vlek en Baronni in *Engeland*, in het Graaffchap *Kent*, nabij de Stad *Rochester*, aan de Rivier *Medwai*. Dit *Chattam*, waarvan de uitvoeriger beschrijving onder *Engeland* behoort, is in het jaar zestien honderd zes- en zeventig zeer berucht geworden, door den heldenmoed der Nederlanderen, aldaar ten schrik der Engelschen betoond: strekkende zo lang dat Rijk en dezen Staat in wezen zijn, tot eene duurzaame glorie, en eeuwig gedenkteken, waardoor de naamen van den Ruwaard van *Putten*, den Heere *Cornelis de Wit*, en den Luitenant Admiraal *Michiel Adriaansz. de Ruiter*, voor de vergetelheid bewaard blijven, zijnde deze twee beroemde mannen bekend, voor de voornaamste tegenstanders van Koning *Ka-*

del

vel den Tweede
de Engelschen
het Vaderland
hep met 's L.
melden jaars,
schepen en o
de branders e
cours naar de
17den in het
bevel van de
naar de *Theen*
en koopvaard
zig te ontho
stieren. Bij
lonel *Thoma*
Staaten dien
van *Putten*
den 19den
Scheernesfe
vier van *Ro*
Theems vtle
bemaagtigd, a
ten. De Rui
zig intusche
Esquader va
tot digt ond
ontnielden;
grootte schep
ren, ook ha
ren keten, l
van weerska
zeilden Capi
schieten der
(zo het een
die aan stuk
zien op het
der vijandlij

rel den Tweeden, die alles opofferden, om wraak te neemen over de Engelschen, en hun te straffen voor den onwettigen oorlog, het Vaderland aangedaan: de Luitenant-Admiraal *de Ruiters*, liep met 's Lands vloot, den 10den van de maand Mei des gemelden jaars, in Zee, en kreeg binnen korten tijd één-en-zestig schepen en oorlogs fregatten, onder zijne vlag, behalven nog de branders en mindere vaartuigen, zettende daarmede terstond cours naar de Engelsche kust, doch kwam echter niet voor den 17den in het Konings diep ten anker. Zeventien schepen onder bevel van den Luitenant-Admiraal *Joseph van Gend*, werden naar de *Theems* vooruit gezonden, met last, om eenige oorlogs- en koopvaardij-schepen, welken men toen verstaan had aldaar zig te onthouden, aantetasten, en, zo mogelijk, te overmeesteren. Bijna duizend man Landmilitie, staande onder den Colonel *Thomas Doleman*, een' Engelschman, doch getrouw in Staaten dienst, werden op dit Esquader verdeeld. De Ruwaard van *Putten* bevond zig op het schip van *van Gend*: men ging den 19den onder zeil, en kwam den 20sten voor het Fort *Scheernesfe*, gelegen op een Eilandje aan den hoek van de rivier van *Rochester* of *Chattam*, *Medwai* genaamd, en in de *Theems* uitloopende. *Scheernesfe* werd terstond beschoten en bemagtigd, doch onhoubaar zijnde, geslecht en weder verlaaten. De *Ruiters* door den Heer *de Witt* ontboden zijnde, had zig intuschen met een klein vaartuig doen voeren naar het Esquader van *van Gend*, dat bezig was de rivier optelopen tot digt onder *Chattam*, alwaar zig de meeste Koningschepen onthielden; de vijanden hadden aldaar vier branders en twee groote schepen laten zinken, om den doorvaart te verhinderen, ook hadden zij den stroom geslooten met een zwaaren ijzeren keten, loopende over katrollen die op vlotten dreeven: van weerskanten eenigen tijd schutgevaarte gehouden hebbende, zeilden Capitein *Jan van Brakel*, onder het onophoudelijk schieten der vijanden, stoutmoedig vooruit, over den keten, (zo het eene verhaal zegt, en volgens het andere, zeilde hij die aan stukken; wat dezen Held hiertoe bewoog, kan men zien op het Art. van hem, en ons VIII. Deel,) waarna hij een der vijandlijke fregatten aantastede en overmeesterde, en toen werd

werd, volgens het verhaal dat wij hier volgen, de keten aan stukken gezeild door *Jan Danielszoon van den Rhijn*, die met zijn brandfchip een Engelsch oorlogfchip aanftak. Weder een ander verhaal zegt, dat de keten werd losgemaakt door eenige Matroozen, die op last van de Schout bij Nacht *David Flug*, aan land gegaan waren: een derde vijandlijk fchip werd in den brand geftooken, en een ander, zijnde een der grootfte, *de Roijaale Charles* genaamd, van al het volk verlaaten zijnde, werd met weinig moeite veroverd; waarna de brand mede in het vierde vijandlijke oorlogfchip geftoken werd, en daarna de Staatsche Schepen de rivier nog hooger opgelopen zijnde tot bijna het kasteel *Upnor*, nog in drie anderen: drijvende 's Lands fchepen vervolgens de rivier weder af: na deze ver-richting bleef *de Ruiter* nog eenigen tijd leggen op de *Theems*, die men goed vond van buiten te bezetten, met een groot gedeelte van de vloot, terwijl de overige fchepen afgezonden werden om op de vijanden te kruisfen. Zeer onderscheiden waren de oordeelen over deze onderneeming, die volgens sommigen, meer roekeloos en onvoorzichtig, dan wel beraden of heldhaftig kon genoemd worden, en die volgens het oordeel van anderen, door te weinig of te veel winds deerlijk had kunnen mislukken: het ontbrak niet aan zulken, die deze onderneeming, hoe gelukkig uitgevallen, aanmerkten als een bewijs van de onkunde van den Ruwaart van *Putten*, in de zeezaaken, en dat *de Ruiter* hem liever in den *Haag* had zien blijven, dan op de vloot komen. In openbaare gefchriften las men zelfs van de gebroeders *de Witt*, dat die in het algemeen bekwaamer voor Staatsmannen, dan voor mannen van oorlog gehouden moesten worden, waartoe men wist dat zij niet waren opgelegd; van den Raadpensionaris las men, ten aanzien van zijn karakter, als gedeputeerde op 's Lands vloot; dat *Tromp* vrij uit verklaarde, dat de Gedeputeerde onnut op de vloot zouden zijn, en voornaamlijk *Jan de Witt*, die altoos, als hij van de zaaken van den oorlog wilde praaten, niet wist wat hij zei, dat hij niet vergenoegd was met in een Krijgsman hervormd te zijn, dat hij 'er zelfs de gedaante van wilde aanneemen; want hij verkreeg van den Staat, voor de Gedeputeer-

teerden, den lijf
dit makten een
geheel nieuw v
geheel nieuw v
perfoon van J.
Graave de Gu
en 95. in dit o
Cornelis de W
gesproken: ge
niet te veel ge
ftuur, houdend
lijf hem tot de
een corps tro
oorlog te beh
daarin dunkt
hebbende 'er
Ambafadeur
kwaamheid v
Chattam we
dit bedrijf, v
gebragt, gera
ter en van G
wordende ook
doch de Riv
land, tot er
dens.

Zie de B
Deel
ftaat
van)

CHERUC
plaats tusfchen
Natie kan op
landpaalen, t
Hertogdomme
Halberftad,

teerden, tien lijfwachten, bekleed met liverei van den Staat: dit maakten een groot geschreeuw onder de Natie, die de zaak geheel nieuw vonden, maar vermits de deputatie in zig zelven geheel nieuw was, zo moest ook alles nieuw weezen: wat de persoon van *Jan de Witt* verder betreft, deze wordt door den Graave *de Guiche*, in zijn *Neêrlandsch Gedenkboek*, pag. 94 en 95. in dit egsarakter, allerbespottelijkst afgeschilderd, en van *Cornelis de Witt*, wordt aldaar pag. 105. met geen grooter lof gesproken: gemelde Graaf zegt van hem, *zijn broeder heeft niet te veel gedachte van zijne bekwaamheid in het Staatsbestuur, houdende hem voor al te hoofdig en te driftig, hoewel hij hem tot de eerste waardigheden verheven heeft, maar om een corps troepen te commandeeren, en de zaaken van den oorlog te behandelen, hoewel hij nooit den oorlog gezien heeft daarin dunkt hij hem zo bekwaam als iemand in de waereld, hebbende'er zig op die wijze menigmaal tegen den Franschen Ambassadeur over uitgelaaten*: de bekwaamheid of onbekwaamheid van deze mannen daarlaatende, zeggen wij, om tot *Chattam* weder te keeren, dat de Staaten, ter vergeldinge van dit bedrijf, waardoor den vijand een zeer groot nadeel was toegebracht, geraaden vonden den Ruwaard van *Putten*, de *Ruiter* en van *Gend*, ieder met een gouden kop te beschenken, wordende ook *Jan van Brakel* en anderen rijklijk beloond; doch de Ruwaard ontving nog later van de Staaten van *Holland*, tot erkentenis, een Rentebrief van dertig duizend guldens.

Zie de *Brieven van de Witt*, II. Deel. AITZEMA, VI. Deel. *Brieven en Memorien van de Graaven d'Estrades en Guiche*, enz. en 't *Att. van Brakel (Jan van)* VIII. Deel.

CHERUCEN, een der oude volken; het had zijne woonplaats tusfchen de *Elve* en de *Weser*: de grootheid van deze Natie kan opgemaakt worden uit de uitgebreidheid van haare landpaalen, begriipende tegenwoordig het Bisdum *Ferden*, de Hertogdommen van *Brunswijk* en *Lunenburg*, *Hildesheim* en *Halberftad*, het Graaffchap van *Schouwenburg*, en aan deze

zij-

zijde van de *Elve*, een gedeelte van het Bisdom *Maagdenburg*, ook van het Graaffchap *Dannenberg*, en het Hertogdom *Lauwenburg*.

CHESTER, (*Eduard*) had geduurende het beleg der Stad *Leiden*, het bevel over vijf Vaandelen Engelschen, die door *Oranje* geplaatst waren te *Valkenburg*, daar men had aangevangen een schans te maaken: de Spanjaarden naderende, zo verliet *Chester* zijnen post, zonder de vijanden aftewachten, begaf zig onder de Stad, en begeerde binnengelaaten te worden, doch de Burgerij geen goed oog op de Engelschen hebbende, wilde hun niet meer voedzel dan en legering onder de wallen toestaan: het volk zig niet willens op den slagbank willende laten brengen, liep terstond, tot op dertig man na, naar den vijand over, wordende de gezegde dertig man, daarop binnengelaaten: vijf andere Engelsche Vaandelen, die aan de *Goudsche Sluis* lagen, betoonden door hunne manlijke verdediging, die zij, zo lang mogelijk, te werk stelden, dat de Leidenaaren veel te slechte gedachten van hunne Landgenooten gehad hadden; en dat *Oranje* zelfs hieruit niets kwaads tegen *Chester* besloot, blijkt daaruit, dat de Vorst zig in 't volgende jaar van hem bediende, om met bewilliging van Koninginne *Elisabeth*, eenige penningen in *Engeland* te ligten, dan of hij daar in al of niet slaagde, is onbekend.

Zie 't *Verhaal van de Belegering van Leiden*.

CHILDEBERT, *Childerik*, of *Chilperik*, een van de Koningen der Franken], wiens bedrijven ons op 't Art. FRANKEN zullen te vooren komen.

CHIMELOFARA, of *Chinnelofara*, *Chinneloes*, enz. was de oude naam eener rivier, recht tegen over eene andere die den naam van *Medemelacha* had, tusfchen welke beiden de *Gemerchen* inlagen. Keizer *Otto de Tweede*, die zeer mild was in het doen van giften aan Graaf *Dirk den Tweeden*, heeft niet alleen deszelfs gebied en landen, aan deze zijde van den *Rhijn* liggende, uitgebreid tot aan de rivier *Hisla*, naderhand den

Tsfel

Tsfel genaamd, maar *Kinnemum*, of *Kinnemum*, of *Kinnemum*, stroomende van de *Se* de *Chimelofara*, die de al voor lang in *Schrijver* noemt dit w staat kan maaken, al zo stout in het veran *demelacha* weet men *Medenblik*, verstaan of veranderd, in *He* bij *Stavoren*; het w De oudheidkundigen maals aan meiren de De brief waarbij deze *Nijmegen*, den 23ste honderd vijf-en-tagti *Tweede* in eigendom, bezitten. Wij zullen ken, alzo wij dit reed doen zien, dat wij in roerigheid aan het *Kei* genoeg de opvolging v zonder bevestiging v van hierbij in bedenki

CHEMELUM, wo de een zo oud als aan *Stavoren*, en naar dit derhand is deze vaart *Hemelmerboenfert* get nieuwe vaart naar *Hin* noemt. Vóór dat de was, en die groote wil men dat dit Dorp was; doch naderhand ten naam daarvan draag den *HEMELUM*. IX DEEL.

Tysel genaamd, maar voegde 'er zelfs bij, alles wat loopt voorbij *Kinnemum*, of *Kinnem*, (zijnde een riviertje in *Westfriesland*, stroomende van de *Schermer* tot voorbij *Petten* in zee) tot aan de *Chimelofara*, die men thans te vergeefs zou zoeken, zijnde al voor lang in de *Zuider-Zee* verdweenen. Een oude Schrijver noemt dit water *Genelosaer*, waarop men echter weinig staat kan maaken, aizo niemand, behalven de gewaande *Kolijn* zo stout in het veranderen der naamen geweest is. Door *Medemelacha* weet men dat doorgaandsch de *Lek*, of *Leck*, bij *Medenblik*, verstaan wordt: men heeft ook dezen naam gezocht of veranderd, in *Hemelumerfort*, een stroom nog te vinden bij *Stavoren*; het was eigenlijk geen rivier, maar een meir. De oudheidkundigen weten dat men in de oude giftbrieven meermaals aan meiren den naam van rivier toegefehreeven vindt. De brief waarbij deze gift bevestigd werd, was gedagtekend te *Nijmegen*, den 23sten van de maand Augustus des jaars negen honderd vijf-en-tagtig, en daardoor verkreeg Graaf *Dirk de Tweede* in eigendom, dat geene 't welk hij voorheen ter leen pleeg te bezitten. Wij zullen hier thans geene aanmerkingen op maaken, alzo wij dit reeds elders gedaan hebben, en ook nader zullen doen zien, dat wij in eenige opzichten aan de zogenaamde leenroerigheid aan het Keizerrijk, niet veel geloof geeven: het zij genoeg de opvolging van Graaf *Arnout*, zoon van dezen *Dirk*, zonder bevestiging daartoe te vraagen, den voorstander daarvan hierbij in bedenking te geeven.

CHIMELUM, wordt hedendaagsch *Hemelum* genaamd, zijnde een zo oud als aanzienlijk Dorp, liggende aan de vaart naar *Stavoren*, en naar dit Dorp de *Hemelumervaart* genaamd: naderhand is deze vaart, onderscheidshalve, in de Friesche spraak *Hemelumerboenfert* genoemd, en wel na de graaving van eene nieuwe vaart naar *Hinloopen*, die men ook de *Nieuwe Vaart* noemt. Vóór dat de *Fliestroom* tot in den *Tysel* doorgebroken was, en die groote zeeboezem van de *Zuiderzee* maakte, wil men dat dit Dorp een gedeelte van 't Graaffschap *Stavoren* was; doch naderhand is het met de gantsche Grietenij, die den naam daarvan draagt, gekomen onder *Westergo*. Zie verder HEMELUM.

Maagim-
Hertogdomleg de Stad
, die door
had aange-
terende, zo
stewachten,
en te wor-
ten hebben-
er de wal-
nk willen-
na, naar
in, daarop
die aan de
ijke verde-
en, dat de
adgenooten
naas tegen
volgende
vinginne
n of hijn de Ko-
FRANKENenz. was
ndere die
seiden de
mild nu
heeft niet
en Rijn
had den
Tysel

CHRISTIAAN DE TWEEDE, of *Christiernus*, Koning van *Denemarken* en *Zweeden*, van wien wij geen verdere melding zullen maaken, als met betrekkinge tot de *Nederlanden*, alwaar hij zig eenigen tijd onthield, na dat hij, om zijne gruwelijke tiranij, geoeffend aan zijne onderdaanen, zijn Rijk had moeten ruimen. Hij dan in het jaar vijftien honderd drie-en-twintig, met zijne Gemalinne, (die de zuster van Keizer *Karel den Vijfden* was,) benevens zijnen zoon *Johan*, en twee dochters, de vlucht genomen hebbende, kwam te scheep binnen *Amsteldam*, welke Stad, ten aanzien van den koophandel, groote verpligting aan hem had, als hebbende hij niet alleenlijk de voorrechten, door zijne voorzaaten verleend, bevestigd, maar ook merkelyk vermeerderd, (schoon in een' tijd, dat zijne beloften en giften van weinig krachts waren); daar zijnde, ontmoette hem de Deensche Aartsbisfchop *Erik van Wils'hendorp*, die hij op een schandelyke wijze verjaagd had; deze verwonderde zig zeer, zijnen Vorst in dien staat te zien; *Christiaan* toonde echter dat zijn haat nog niet verminderd was, want hij begeerde van de Magiftraat, dat de Aartsbisfchop gevat, en hem in handen gesteld zou worden: dan deze, de zaak doende onderzoeken, bevond, dat 's Konings haat onwettig was, zijnde veroorzaakt uit het betrachten van zijn ampt en pligt. De Koning hield vóór zijn huwelyk met 's Keizers zuster, tot zijn bijzit, een Hollandsche dochter, *Duijfe* genaamd, en wel verre van haar, na zijn huwelyk, van zijn perfoon te verwijderen, beminde hij haar meer dan te vooren, de Keizer hiervan verwittigd, verzocht den Aartsbisfchop den Koning aantemaanen, deze onkuisheid natelaaten, en zijn bijzit van zijn Hof te doen vertrekken; *Erik* hieraan voldoende, vond den Koning zo kwaadaartig, dat, wilde hij zijn leven bewaaren, hij zig genoodzaakt zag, zijn verblijf in deze vrije Landen te zoeken; hij zettede zig te *Amsteldam* neder, alwaar hij ook van de Magiftraat beschermd werd; hij beriep zig daarenboven op den Paus en den Keizer, en begaf zig zelfs naar *Rome*. Van *Amsteldam* trok de Koning met zijn gezin naar *Dordrecht*, en van daar naar *Braband* tot den Keizer, die, met den oorlog tegen *Frankrijk* te veel belemmerd, geen kans zag hem in zijn rijk

te

te herstellen: o
Zeeland echter
die, schoon d
in Denemarke
handen van d
honderd twee
schoon hij het
we bewaaring
voorviel in he
bleef. Gedut
aldaar zat, to
gepleegde tira
Deensche Gefe
vóór zijne geb
dat hij bij de
de vroedvrouw
waaruit versche

Zie Mar

Hijf

fol.

HALMA, tou
hebbende, mo
fchiedenisten,
dat aan het be
overeênkomt,
honderd negen
gereed maaken
doch dat de H
gaarne zij hem
het belang van
de, hunne vre
dan ook het u
tiaan zig naar
middelen bera
land geen mi
fleden, en bijz

te herstellen: op aanhouden van den Keizer werd in *Hollanden Zeeland* echter een vloot van dertig oorlogschepen uitgerust, die, schoon dezelve verstrooid geraakte, den Koning evenwel in *Denemarken* bragt: te *Noorwegen* geland zijnde, viel hij in handen van den nieuwverkoozen *Fredrik*, in het jaar vijftien honderd twee-en-dertig, die hem op het kasteel *Zunderberg*, schoon hij hem naar zijnen staat deed onthaalen, in eene nauwe bewaaring hield; en alwaar hij tot aan zijnen dood, die voorviel in het jaar vijftien honderd negen-en-vijftig opgesloten bleef. Gedurende den tijd van zeven-en-twintig jaaren, dat hij aldaar zat, toonde hij groot berouw en leedweezen over zijne gepleegde tiranij, en billijkte de straf hem toegeschikt. De Deensche Geschiedschrijvers verhaalen van hem, dat men hem vóór zijne geboorte in 's moeders lichaam reeds hoorde schreijen; dat hij bij de geboorte de vuist geslooten hield, en dat, toen de vroedvrouw die opende, men dezelve vol bloed bevond, waaruit verscheidene kwaade gevolgen voorspeld werden.

Zie MEURSH *Hist. Danica*. PUFFENDORP *Inleiding tot de Historie*. COMMELIN *Beschrijving van Amsteldam*, fol. 295, 296, enz.

HALMA, tot dus verre, ten aanzien van dezen Vorst, gevolgd hebbende, moet tot betere kennis van onze Vaderlandsche Geschiedenissen, van hem hier nog worden bijgevoegd een verhaal dat aan het bovenstaande ontbreekt, en nader met de waarheid overéénkomt, naamlijk, dat hij op eigen gezach, in het jaar vijftien honderd negen-en-twintig in *Zeeland* eenige schepen had doen gereed maaken, om zig daarmede naar zijn rijk te begeeven; doch dat de Hollandsche steden *Dordrecht* en *Amsteldam*, hoe gaarne zij hem hadden zien vertrekken, echter uit zorg voor het belang van den koophandel, dit niet onverschillig aanzien- de, hunne vrees aan de Landvoogdesse te kennen gaven, die dan ook het uitloopen dier schepen beletteden, waarop *Christiaan* zig naar *Oostfriesland* begaf, en met Graaf *Enno* zulke middelen beraamde als hun dienstig dachten, en welken in *Holland* geen mindere bekommring veroorzaakten. De groote steden, en bijzonderlijk *Amsteldam*, hadden zo wel als eenige

steden in *Brabant*, *Vlaanderen* en in *Zeeland*, Koning *Christiaan*, de bruidschat, hem en zijne Gemalinne beloofd, onder 's Keizers borgtocht moeten verzekeren. *Holland* had hiervan een' schuldbrief gemaakt van vijftig duizend guldens, waarvan reeds twintig duizend guldens waren opgebracht, die de Keizer (1523) beloofd had weder te zullen voldoen; van het overige dier schuld meende men dat niets komen zou, zo 's Konings onderneeming mislukte: dus deed men ten Hove alles wat mogelijk ware, om den Keizer tot de betaaling daarvan te beweegen, dan, het gelukte toen zo min als het op verscheidene reize te vooren gelukt was om geld uit de Graaflijke schatkist te zien, wanneer eerst de steden 'er zig toe verbonden hadden. De maatregelen die Koning *Fredrik*, om zig op den thron te vestigen, ter hand nam, gaven de volflagenste blijken, dat de vrees van 't nadeel voor den koophandel, niet ongegrond was, vermits hij te wege bragt, dat de *Zond* voor de Hollandsche schepen gesloten gehouden werd. De bedrijgingen van de Lubekkers, bevestigden dit nog meer: de Staaten, om de nadeelen zo veel te verhoeden als doenlijk ware, leidden met goedkeuringe van den Keizer, een provisonneel verbod op de vaart naar 't *Oosten*. *Christiaan de Tweede* had in *Oostfriesland* wel vijf duizend man bijeengezameld, maar hem ontbraken schepen tot den overtocht: de Keizer sloeg niet alleenlijk zijn schriftlijk verzoek, om dezelve te bekomen, af, maar daarop volgde eerlang een verbodschrift, om hem met schepen of op eenige andere wijze te ondersteunen. Verstandiger zou men echter met een' Vorst van zijne geaartheid hebben kunnen handelen, dan dit zag men, of wilde men eerst zien, toen het te laat was: hij die zig hiermede gehoond en getergd verbeeldde te zijn, besloot, als wetende dat *Holland* ontbloot van krijgsvolk was, tot een wanhoopigen flap, naamlijk, een inval in die Provintie te doen; en zelden lang beraad neemende, rukte hij zijne benden bijeen, in het midden van de maand September, en trok 'er mede door *Overijsel*, *Gelderland*, *Kullenburg*, *Vianen* en 't *Nedersticht*, tot in het hart van *Holland*, loopende het platte land tot *Delft* toe af: eenigen zijner befoldigden streefden naar den *Haag*, die zij ontbloot van volk vonden, zijnde (zo veel vermag de schrik)

de

de Ingezeten en
Raad. naar Am
nelling uit zija
hield: men ve
duizend man g
getal reeds tot
van 'er ruim di
bende, naar Al
grootste gedeelte
de, hielden zij
veroorzaakende,
door de Regeeri
gen duizend gul
Alkmaar toen
steden, *Hoorn*,
Keizer *Karel* d
Christiaan in c
zocht door mi
land, met hem
kans nu te scho
hem de volle fo
oorlogschepen,
men nu moest v
te ondersteunen
De Nederlande
ber des jaars vij
trekken, zonder
gelijk uit het vo
handelingen met
Christiaan de D
meest te vinden
Handvesten en
Amsteldam.

CHRISTIAAN
rik *Ulrich*, in
ngeling van, ten

de Ingezetenen naar de naatſte ſteden, en de Leden van den Raad, naar *Amſterdam* en *Haarlem* geweeken; terwijl de ban- neling uit zijn eigen Rijk, gerust zijn nachtverblijf te *Rijswijk* hield: men vermoede niet dat dit alles met de gezegde vijf duizend man geſchiedde, neen, de lust tot rooven had dat getal reeds tot meer dan twaalf duizend doen aanwasfen, waar- van 'er ruim drie duizend, de Koning tot hun leidsman heb- bende, naar *Alkmaar* togen, zijnde ten dien tijde voor het grootſte gedeelte nog onbewoond: aldaar binnen gekomen zijnde, hielden zij 'er hun verblijf geduurende den tijd van vijf dagen, veroorzaakende, door het plonderen en rooven, eene ſchade, die door de Regeering, eenige jaaren laater, tuſſchen de agt en ne- gen duizend guldens begroot werd, waarlijk voor een Stad als *Alkmaar* toen was, eene aanzienlijke ſom: alle de omliggende ſteden, *Hoorn*, *Medenblik*, enz. waren in de uitterſte vreeze. Keizer *Karel* die geen magt binnenslands op de been had, om *Christiaan* in de voordgang zijner onderneeming tegentegaan, zocht door middel van *Joris Schenk*, Stadhouders van *Fries- land*, met hem in onderhandeling te komen: *Christiaan* zijn kans nu te ſchoon ziende, begeerde niet te vertrekken, alëer hem de volle ſom zijner beloofde bruidſchat voldaan, en twaalf oorlogſchepen, ten overtogt dienſtig, geleverd waren, waartoe men nu moest beſluiten, dat men te vooren, met hem in ſtilte te onderſteunen, met een geringe ſom had kunnen voorkomen. De Nederlanders zagen hem op den 26ſten van de maand *Octo- ber* des jaars vijftien honderd één-en-dertig van *Medenblik* ver- trekken, zonder naar zijne terugkomst te verlangen, die ook, gelijk uit het voorige te zien is, niet gebeurde. De verdere handelingen met de volgende Koningen van *Denemarken*, als *Christiaan de Derde*, *de Vierde*, *de Vijfde* en *de Zesde*, zijn meest te vinden in het *Recueil der Tractaaten*, en ſtedelijke *Handveſten* en *Privilegien*, bijzonderlijk in die van de Stad *Amſterdam*.

CHRISTIAAN, Hertog van Brunswijk, broeder van *Fre- derik Ulrich*, in 1622 regeerende Hertog; was, ſchoon een jongeling van, ten dien tijde, nauwlijks twee-en-twintig jaaren,

Ritmeester in dienst der *Staat*en, een bijzonder vriend van den ongelukkigen Koning van *Bohemen*, die hem in dat zelfde jaar benevens den Prins van *Baden Durlag*, bewoog, om ten zijnen behoeve een leger op de been te brengen: men vindt aangekend, dat hij, zulks aanneemende, geen tien rijxdaalders rijk, doch bij het krijgsvolk zo bemind was, dat hij met 'er haast een tamelijk leger bijeen had, waarmede hij zig binnen kort van eenige plaatsen in het Graaffchap *Mark* meester maakte: tot smart der zijnen, verloor hij in den slag bij *Flerrij* zijnen arm; dit belette hem echter niet, om, zo dra hij geneezen was, zig bij zijne benden in *Oostfriesland* te vervoegen, die hij, naar het bekomen van eenige onderstandgelden, vermeerderde, en toen met hun opwaards door *Turingen* trok. Dan de Graaf van *Tillij* volgde hem op de hielen: in de maand van Augustus des jaars zestien honderd drie-en-twintig, geraakten deze beiden bij *Stadloon* slaags, alwaar de Hertog den nederlaag kreeg, en genoodzaakt werd, met het overschot zijner benden, de wijk naar *Breevoort* te neemen, voegende zig daarna bij den Graaf van *Mansveld*, die zig in *Oostfriesland* bevond: in het jaar zestien honderd zes-en-twintig, de *Wezer* overgetrokken zijnde, nam hij *Paderborn* in, ontzette de *Northem*, en na *Gottingen* en *Minden* van voorraad bezorgd te hebben, ten voordeele van *Christiaan den Tweeden*, Koning van *Denemarken*, kwam hij te *Wolfenbuttel*, en overleed aldaar den 26sten van de maand Mei des laatstgemelden jaars, niet zonder vermoeden van vergiftigd te zijn.

Zie AITZEMA, I. Deel. *Memorien van Fredrik Hendrik*.

CHRISTINA, na den dood van *Gustaaf Adolph*, tot den thron van *Zweden* verheven, in het jaar zestien honderd twee-en-dertig, hebbende bij het omkomen van haaren vader, nog nauwlijks den ouderdom van zes jaaren bereikt: de bijzonderheden van haar leven, die echter zeer merkwaardig geweest zijn, buiten dit bestek zijnde, zullen wij alleenlijk die gevallen vermelden, welken betrekking tot den Staat gehad hebben, en springen dus over tot het jaar zestien honderd vijf-en-veertig, het tijdstip waarin de onlusten in het *Noorden*, over de ver-
hoo-

C
hooging der
men, welke
melijk het
zetten, en
was de oo
ten der *V*
doen verzo
flood men
Zweden en
Rijk bekle
van *Dordre*
feldam, en
en naar *De*
Amsteldam
van *Hoorn*
Friesland:
ten wege l
zee, ten b
over de vl
te, die zo
ning van *L*
reden bragt
Staat, liet e
van 't belat
gedraaing
de verbond
den Staat g
ven, om
Zweden en
handel en t
hoofde van
zijn die bei
en een we
doen stelle
en belasting
ik, had, e
Deenen (14

hooging der Zondsche Tollen (in 1543), haaren oorsprong namen, welke verhooging zo geweldig was, dat de Zweeden hetmelijk het besluit namen, zig met geweld daar tegen te verzetten, en een inval in het Holsteinsche te doen: naauwlijks was de oorlog aangevangen, of de *Zweeden* hadden de *Staat*en der *Vereenigde Nederlanden*, om eenige oorlogschepen doen verzoeken; doch altoorens daarin bewilligd werd, besloot men tot het zenden van aanzienlijke Gezantschappen naar *Zweden* en *Denemarken*, wordende dat naar het eerstgemelde Rijk bekleed door de Heeren *Jacob de Witt*, oud Burgemeester van *Dordrecht*; *Andries Bikker*, oud Burgemeester van *Amsterdam*, en *Cornelis Stavenisse*, Raadpensionaris van *Zeeland*; en naar *Denemarken*, *Gerard Schaap*, oud Burgemeester van *Amsterdam*; *Albert Sonk*, oud Burgemeester en Hoofd-Schout van *Hoorn*, en *Joachim Andrée*, eerste Raad in den Hove van *Friesland*: deze Gezantschappen geene voldoende uitwerking ten wege brengende, werd beslooten tot eene toerusting ter zee, ten behoeve van de Koninginne van *Zweden*; het bevel over de vloot werd opgedraagen aan *Witte Corneliszoon de Witte*, die zonder het pleegen van eenige vijandlijkheden, den Koning van *Denemarken*, *Christiaan den Vierden*, zo verre tot reden bragt, dat hij zig tot het sluiten van een verdrag met den Staat, liet overhaalen: deze, die altoos verplicht is, uit hoofde van 't belang des koophandels, naauw acht te geeven op de gedragingen der Noordsche Mogendheden, en bijzonderlijk op de verbonden met denzelven, ten aanzien van den zenuw van den Staat gemaakt, zo wel als op de onderhouding van dezelve, om reden dat 'er altoos een soort van naijver tuschen *Zweden* en *Denemarken* plaats heeft, en die beiden den koophandel en scheepvaart even zeer kunnen benadeelen, ja zelfs uit hoofde van het belang, in de vrije vaart op de *Zond*, verplicht zijn die beide Vorsten zo veel mogelijk eensgezind te doen zijn, en een wederzijdsch belang in het welzijn van de Republiek te doen stellen; en die eindelijk ook moeten zorgen dat de tollenen belastingen niet boven maate verhoogd worden; de Staat, zeg ik, had, om voor 't laatstgemelde zeker te zijn, zig met de *Deenen* (1649) in onderhandeling begeeven, tot het sluiten van

een verdrag van uitkoop wegens de Zondsche Tollen, waartegen de *Zweden* zig trachten te verzetten: ook wisten zij, en waartoe de oneenigheden in de Provinciën veel medewerkten, de sluiting van dit verbond te vertraagen, tot in het jaar zes-
tien honderd een-en-vijftig, in welk jaar het in de maand van April gesloten werd, doch 't was van geen en langen duur, want twee jaaren daarna werd het weder vernietigd, plaats maakende voor een ander.

In het laatstgemelde jaar werd de aandacht der *Staat*en, die, gelijk wij zo even zeiden, zo veel belang bij de rust in het *Noorden* hadden, vereischt bij de zaaken tusschen *Zweden* en *Polen* voorvallende, en van welken men vreesde dat zij, met de eindiging van het Bestand tusschen die beide Rijken, dat wel haast stond te gebeuren, op nieuw eenen oorlog mogt veroorzaaken: reeds in het voorige jaar had men een nieuw Bestand of eeuwige vrede te *Lubek* zoeken te bewerken; dan de afgevaardigden der *Staat*en keerden onverrichter zaaken te rug, geraakende *Zweden* en *Polen*, nog voor de eindiging, op nieuw in oorlog, waarvan men den oorsprong en uitslag omstandig leezen kan bij *Aitzema*, in het derde Deel, als ook de redenen die Koningin *Christina* bewoogen om (1654), de kroon aan haaren vollen Neef *Karel Gustaaf* aftestaan, waarheen wij den Leezer derhalven wijzen.

CHRISTOFFEL, Graaf van Meurs en Herwaarde, werd, na dat de vermaarde *Maarten van Rossum* zijn Stadhouderschap over de *Geldersche Friezen*, om eenige ontsaane moeilijkheden, in het jaar vijftien honderd negentien nedergelegd had, in deszelfs plaats aangesteld, strekkende zijn gebied zig niet alleenlijk uit over de *Geldersche Friezen* en hunne landen, maar ook over *Groningen* en de *Ommelanden*: hij, van zijne vaderlijke ervenis ontstoken, vond zig verplicht zijn fortuin in den krijg te zoeken: de Hertog van *Gelder* zou ongetwijfeld veel voordeels van hem genooten hebben, ware niet zijne geartheid oorzaak geweest, dat hij niet lang die waardigheid kon behouden: loopende de wijze waarop hij den Hertog voornoemd tot *Orondheer van Friesland* trachte te doen erkennen, allen zeer
in

vaaró.

en, waarna
sten zij, en
edewerkten,
het jaar zes;
e maand van
ingen duur,
stigd, plaats

taaten, die,
rust in het
Zweden en
zij, met de
dat wel haast
zaaken: reeds
euwige vrede
den der *Staa-*
e Zweden en
og, waarvan
in bij *Aitze-*
lie Koningin
saaren volten
Leezer der-

arde, werd,
thouderfchap
e moeilijck
gelegd had,
d zig niet al-
en, maar ook
ine vaderlijke
in den krijg
d veel voor-
aartheid oot-
n behouden:
ornoemd tot
1, allen zeer
in

J. Buys, delin.

Stein Vinkles, sculp. 1782

CH

in her o
 zelt onc
 en Gelde
 vijftien
 in brand
 bedrijf
 men, n
 beschuld
 tichten
 Sneek in
 in wasch
 had; da
 tigd, of
 naar B
 verder
 op dien
 voorgee
 hoeken
 te over
 beweegi
 schuldigi
 woede o
 Zie

CHR
 Munster
 de gefch
 meer dar
 dien tijd
 Staat op
 de meeft
 verwoest
 Twent en
 Galen B
 kerk, w
 was daar

in het oog: zijne drift en gestrengheid duldden niet dat hij, zelfs onder den stillstand van wapen tusfchen de *Bourgondiërs* en *Gelderschen*, de steden met rust liet, waarvan hij in het jaar vijftien honderd twee- en- twintig doorslaande blijken gaf, met het in brand steeken van de *Kuinder*: om eenige schijn aan dit zijn bedrijf te geeven, deed hij zijnen Kapellaan gevangen neemen, naar *Slooten* in *Friesland* voeren, en op eene onwaare beschuldiging om het leven brengen; hebbende hem doen beichten, dat hij geld van de *Bourgondiërs* genooten had, om *Sneek* in hunne handen te leveren, zeggende dat hij de sleutels in wasch had doen afdrukken, en naar *Leeuwaarden* gezonden had; dat veele *Burgers* van *Sneek*, van dien aanslag verwittigd, op *Pinxterdag*, als zij volgens gewoonte in procesfie naar *Bolswaart* gingen, hiertoe behulpzaam zouden zijn: verder deed hij eenen der Krijgsknechten, *Otto van Lingen*, op dien zelfden voet gevangen neemen, en daarna vierendeelen; voorgeevende mede te zijn omgekocht, om *Sneek* aan vier hoeken in den brand te steeken, en gedurende de onsteltenis, te overvallen: deze onwettige handelwijs veroorzaakte zo veel beweging onder het volk, 't welk van de valsheid dezer beschuldigingen overtuigd was, dat de Graaf *Christoffel*, hunne woede ontwijken en zijn ampt verlaaten moest.

Zie PONTANUS, WINSEMIUS en SCHOTANUS *Geldersche en Friesche Historie*.

CHRISTOPH BERNHARD VAN GALEN, Bisfchop van *Munster*, deze, schoon een vreemdeling, verdient alhier mede gefchetst te worden, naardien hij kon goedvinden den Staat meer dan eens veel werks te verschaffen, en voornaamlijk in dien tijd (1672) toen Koning *Lodewijk de Veertiende* den Staat op het onverwachtst meende te overrompelen, en zig van de meeste *Provintiën* meester te maaken, in welken rol van verwoester en overweldiger, de Bisfchop, den Koning, in *Twent* en *Overijsfel*, niets toegaf: de vader van hem was *van Galen Bispink*, hij had de *Marfchalk Moriën*, Heer tot *Noordkerk*, waarmede hij eenig verschil over de jagt had, omgebragt; was daar over te *Bevergeert* gevangen, daar men hem tot zij-

nen dood toe hield, met dat voorrecht, dat zijne Gemalin hem aldaar mogt vergezellen; in die gevangenis werd zij zwanger, en baarde 'er dit onrustig mensch, waarvan men echter weinig of geen gewag gemaakt vind, vóór hij den ouderdom van zes- of zeven-en-veertig jaaren bereikt had; dan, na dien tijd verschaft hij zo veel te meer stofs, die echter geen de minste lofspraak oplevert: dan zijnen oom *Bernhard van Malinkrot*, Domdeken van *Munster*, overleden zijnde, wendde deze zijn voedstervader alle mogelijke vlijt aan, om op den Bisshoplijken stoel te geraaken, waartoe hij, wegens zijne geleerdheid, bekwaam genoeg was, maar door het bestraffen der gebreken van de Capittelheeren, bij hen gehaat zijnde, verkoozen die, buiten de gewoone orde, en tegen alle vermoeden, dezen zijnen voedsterling: de onwettigheid dier verkiezinge, veroorzaakte dat 'er vijf jaaren verliepen, eer hij door den Paus bevestigd werd: zijn oom deze keur niet willende beraamen, werd door *Christoph Bernhard van Galen*, in de gevangenis gezet en gehouden, waardoor hij zig in haat bij de gemeente bragt, die niet naliet smaadlijk van hem te spreken; hij van zijnen kant betoonde mede dat hij hem haatte, en belegerde de Stad, die hij door het inwerpen van brandstoffen trachtte te vernielen, doch toen de krijgsbenden der Stad hem naderden, trad hij, die te vooren noch op Keizerlijke noch Pauslijke vermaaningene enige acht geslagen had, met hun in onderhandelingene en verdrag, dat getroffen werd in het jaar zestien honderd zeven-en-vijftig. Na dat *Karel de Tweede*, Koning van *Engeland*, uit zijne ballingschap weder ten troon verheven, den Staat op de alleronrechtmatigste en ondankdankbaarste wijze, zonder oorlogsverklaring op het lijf viel, zig verbond de Bisshop met hem, om den Staat te Land aantevallen: ten bewijze van zijnen zo inhaalende als onrustigen aart, viel hij in *Overtijsel*, *Groningen* en *het Landschap Drenthe*; bemagtigde *Winschoten*; stelde alles wat aan den *Tysel* lag, in alarm, en handelde als een moordenaar en brandstichter; doch kreeg ook hier en daar zijn verdiend loon, hij werd hals over hoofd te rug uit *Groningerland* gedreeven: in den *Oudenbosch* werd al zijn volk doodgeslagen of gevangen, en hij zo verre vernederd, dat hij om den vrede smeeken

ken moest, doch kwam: in het tangespannen z de *Vereenigde* trouw, moord zachtelijke legers. *Bernhard* de ka waar hij, vermit van den Staat ge was, sterke voor Nederlanderen: *Lochem*, *Devepel*, *Geelmuiden*, *Kampen* sterkt door de l zen in de ove beschrijvinge v *Groningen*, be eerste schrik de onzacht het ho de Staat een w geslagene Burgen ten, maar zag zijne overmagt Steden en Vest zelve overrom was ook verke De ontrouwen den, om *Nede* zelfs op hunne e vaarden, welke weder geeven, al Vraagt men de re in of had voorn aart, en de *G* trachtte te bed was zo groot, a

ken moest, doch waarvan hij de voorwaarden schandelijk nakwam: in het beruchte jaar van MDCLXXII. met *Frankrijk* aangespannen zijnde, toonde hij zig openlijk en verwoed tegen de *Vereenigde Nederlanden*, geevende de Franschen in ontrouw, moord en brand, niets toe. Toen *Lodewijk* met ontzachtelijke legers, het hart van den Staat doorboorde, dacht Bisfchop *Bernhard* de kans schoon: hij drong door tot in *Overijsfel*, alwaar hij, vermits onder het Staatsbestuur van *de Witt* de landmagt van den Staat geheel en al op een schandelijke wijze verwaarloosd was, sterke voordgangen maakte, vermeesterende, waardoor hij de Nederlanderen als van schrik bedwelmd had, *Grol*, *Brevoort*, *Lochem*, *Deventer*, *Vollenhoven*, *Steenwijk*, *Hasfelt*, *Meppe*, *Geelmuiden*, *Zwartsluis*, *Blokziel*, *de Kuijnder*, *Rov*, *veen*, *Kampen*, *Zwol*, *Koeverden* in *Drenth*, wordende deze gefierkt door de *Keur-Keulsche* en *Fransche* magt; zijne handelwijzen in de overrompelde plaatsen gehouden, zullen ons in de beschrijvinge van dezelve te vooren komen: ook belegerde hij *Groningen*, bombardeerde die Stad, doch stiet 'er, na dat de eerste schrik der Nederlanderen een weinig bedaard was, zeer onzacht het hoofd: het gelukte *Lodewijk* ook niet meer, toen de Staat een weinig beter in postuur geraakte, dat deter nedergeflagene Burgers, hem de sleutels der poorten te gemoete bragten, maar zag, toen men zig ernstig te weer stelde, trotsch al zijne overmagt, zig gedwongen, alle de door schrik bemagtigde Steden en Vestingen, weder zo haast te verlaten, als hij dezelve overrompeld had: de kans voor den onrustigen Bisfchop was ook verkeerd, alles liep hem tegen.

De ontrouwe Engelschen, die het 'er mede op toegelegd hadden, om *Nederland* te verwoesten, kreegen harde slagen, ja zelfs op hunne eigene kusten, en moesten daarom den vreden aanvaren, welken weg de Bisfchop mede moest inslaan, en (1674) weder geeven, alles wat hij als een verhongerden wolf had ingeslokt. Vraagt men de reden van zijnen haat, ik antwoord: deze bestond in of had voornaamlijk zijnen oorsprong, uit zijnen onrustigen aart, en de *Godsdienst* was de mantel, waaronder hij dezelve trachtte te bedekken, doch zijnen haat tegen de *Hervormden* was zo groot, dat hij niet schroomde te zeggen, dat hij hen

allen gaarne met eigene handen wilde ombrengen ; gelukkig echter, dat hij een mensch was, wiens daaden en gangen door de Voorzienigheid, zo wel als die van anderen in één oogeblik des tijds, paal en perk gesteld werden : bij deze zijne onverzoeerbare haat, kwam zijne toomloozen eerezucht, om door oorlogsbedrijven een' naam in de wereld te maaken, waar toe zijne geboorte hem het recht benomen had ; wordende de kwaade hebbelikheden die hem bestuurden, verder aangeblaazen door eene onverzadelijke geldzucht, welke hij met rooven en plonderen trachtte te voldoen ; verre van daar, dat hij de schatten, op de onrechtmatigste wijze verkreegen, ten voordeele van zijn Bisdom aanleide ; integendeel, hij mergelde hetzelve tot het gebeente toe uit, schoon hij veele schatten nutloos verspilde, om tot de waardigheid van Kardinaal verheven te worden. In den loop van dit zijn gehaatte leven, verijdelde de dood alle zijne gesmeede ontwerpen ; hij stierf den zeventienden September des jaars zestien honderd agt-en-zeventig : naauwlijks was de aarde van dit lastig schepzel ontlast, of alles wat in het huis en hof van dien plonderaar was, werd geplonderd, tot zelfs de kamer waarin het doode lichaam was, wordende hetzelve beroofd van al het goud, zilver en klederen, waarmede het versierd was, blijvende in de rouw kamer niets overig. Zijnen tijtel was CHRISTOPH BERNARD, *Bisshop van Munster, Administrator tot Corveij, Vorst des H. Roomschen Rijks en Heer van Borkulo.*

Zie AITZEMA. HURSTH *Teutsche Geschichte von het Jaar 1600 tot 1682.* SWINNAAS *Engelsche, Nederlandsche en Munstersche Krakeelen*, I, II en III. Deel. VALKENIER *Verward Europa.* SIJLVIVS *Vervolg op Aitzema, enz,*

CILLERSHOEK, ook wel Cilleshoek, of Sillershoek genaamd, een Hollandsch Dorp, onder de Heerlijkheid van Strijer en Zevenbergen : deze Ambachtsheerlijkheid behoort aan den Heere en Mr. Jan Wouter Valkenier, Heer van Bruchem, Weesmeester der Stad Amsteldam.

CIMBEREN
zeer oud volk,
ook wil men dat
zijn afgezakt,
van hun, die v
geschied is. De
migen afgeleid
Askenas, vader
zelfs tot Gomar
gen dat naderh
Kimber, gelijk
spraakverwarring
dit een bijnaam
had, zegt men,
schers veranderd
eerden en diende
zig met Sem
geleiden, daar z
spreidden, en d
in 't oosten, ne
klein en groot
van Japhet afkot
Slavoniers, Mos
sche, Engelsche
landers. Schoon
de naamen hunne
echter nog eenig
als uit Gomar, C
met dien naam in
eenigen van deze
rius ter neder get
Tartarijen, geno
deze Skijten hun
plaatsen verzorgd
en CELTEN get
waards gekomen
voor vast, dat het